

Վ Ա Հ Ե Հ Ո Յ Կ

(1890 — 1983)

Ֆերգենայի մէջ (Գալիֆորնիա), Յունիսի 15-16՝ Զորեքշարթէն Հինգշարթի լուսող գիշերին, այս կեանքին դէմ իր աչքերը փակեց հայ գրական անդամատանի մէջ շնչող երիցագոյն անդամը, ծանօթ ու տիրուած արձակագիր Վահէ Հայկը՝ 93 տարեկանին:

Ծնած է Խարբերդ, աւազանի անունով Վահէ Տինճեան: Հայրը զո՛ւ դացած է Մեծ Նդեռնին, իսկ մայրը ազատած է Ամերիկեան միսիոնարներու օգնութեամբ: 1923ին միասին անցած են Ամերիկա:

Վահէ Հայկ իր ուսումը շարունակելու համար Կալիֆորնիայի Միքսոն քաղաքում է հասնում: Այնտեղ էլ հանդիպում է իր կյանքի կնիքը, Մեծ կոտորածէն ամիս մը առաջ, երկու ընկերներու հետ փախած է Պոլիս: 1920ին անցած է Յունաստան և հոն մնացած 3 տարի, ընտանիքի վերադարձը անդամներուն հետ Նոր Ալիսարի անցնելէ ետք հետևած է Պոսթոնի համալսարանի օրէնքի, պատմութեան և գրականութեան դասընթացներուն:

Ուսանողութեան շրջանին խմբագիրը եղած է Հ. Բ. Ը. Միտթեան պաշտօնաթիւթ Յուլիսարարի: Այս կանչուած է Ֆերգենս, ժամանակու համար, չորս տարուան համար, խմբագրութիւնը ձեռք Օրս Էսթրայի: Այդ միջոցին աշխատակցած է Պոսթընի Պայքար, Պէյրուսի Ջորջ Բոնք և Գալիֆորնի Մեքսիկա օրաթերներուն, Չոպանեանի Անտիոնի (Փարիզ), Նիւ Յորքի Ամասոսանի կոչնակին, Էբրիտտարդ Հայաստանէն և Արարիսին (այժմ Լոս Անճէլէս): Քանի մը տարի ալ եղած է պատուակալ խմբագիր Ամասոսանի կոչնակը շարժաթերթի, Փրօֆ. Գր. Ա. Սարաֆեանի և Վեր. Ա. Ա. Պետիկեանի հետ:

Հրատարակած է Ամասոսանի Միսոն անունով առաջին պատմութեան քերական հինգ հատորներ, գաւառային և գաղթային կեանքի վերացած հարցերը շօշափող, որոնք հրատարակուած են նաև Հայաստանի Պետհրատին կողմէ և որոնցով կրցած է իր տեղը ապահովել սփիւռքահայ գրականութեան համեստ ածուին մէջ: Ունի առողջ ոճ ու պատմելու շնորհ:

Ասկէ դուրս, Վահէ Հայկ հեղինակն է պատմական և մշակութային արժէքով այլ հատորներու, որոնցմէ կ'արժէ յիշել Արարիսը և Անոր Ոսկողէն Գալիսը՝ 1500 մեծագիր էջերով, և Արարիսը Գալիսը՝ 1500 մեծագիր էջերով:

Իր մահով, Ամերիկահայ գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր սակաւաթիւ մշակողներէն մէկ, ինչ փոյթ թէ վերջերս քաշուած գրական հրապարակէն, հասած ըլլալով տարիքի մը՝ ուր մինչև օրս մեր գրողներէն ոչ ոքի վիճակուած էր հասնիլ:

աստեղ որ կայ քու ամենասիրելի Բարեգործականդ, որովհետև անոնց ուսումնական գործիքները ուղարկուած են և պիտի ուղարկուին դամբանքն-կէց ազատահոգ քրտինքովդ:

Ձէիր հաւատար որ կը մեռնէիր ...

Եթէ կեանքի մէջ արհամարհեցիր բան մը, այն առ. մահն էր:

Կեանք մը ամբողջ աղբեղար այնպէս որ կեանքը յաջորդէ մահուանդ:

Արդարեւ՝ կեանքը կը սկսի այսօր, երբ այլևս ոչ ոք պիտի տեսնէ

քեզ:

* * *

Հարց ծագի թերեւ, թէ ինչո՞ւ Ս. Աթուոյո նման կրօնական հաս-
տատութեան մը պաշտօնավարներ իր էջերէն արամադրէ տանել մը ի
վեր մտապնդութեան տրուած Հայ Գրականութեան համեստ մշակի մը յի-
շատակին: Սլոն սակոյն, մեր հոգեւոր մշակոյթին և հայ բանասիրութե-
ան իր օգուտը ընելու փոքրին, կոչուած է նաեւ, հաւատարմ չափով,
իր աւերած տալու Հայ Գրականութեան, հ'ըսենք ասիկա այն խոր հա-
մոզումով, թէ արուեստն է բնականորակէս, և գրականութիւնը մասնա-
ւորապէս այն աւագանը, ուր կը հայեկիւնանայ ոգեկանութիւնը (Յոգին՝
եթէ մեծ ու խորթ չի հնչեր բոլոր) զայն երկնող ժողովուրդին: Հակա-
նեխիչ շիճուկի օժանդակութեամբ մահուան շուքէն ազատագրուած ոչ
ոք այսօր պիտի փառք տար Ծրանասցի ժողովուրդին, իր ծոցէն Փաս-
թօր մը տուած ըլլալուն, ոչ ալ ելեքարեկանութեան անհամար բա-
րիքները վայելած պահուն կամ ձայնասփռուն ստացած իր վայելքին
համար պիտի յիշէր էտիսներ կամ Մարքոսին, և փառքը հիւսէր Ամե-
րիկացի կամ իտալացի ժողովուրդին: Բայց, փութաօքով ճշմարտու-
թիւն ժնն է, որ հակառակ այն խօսքին թէ ճարտեսաբան հայրենիք չու-
նիք, արուեստի քործ մը ամենէն աճուր ու անկապտելի փառքն է գինք
կերտող ժողովուրդին: Ծրանա շատ աւելի իրաւունք ունի հայրասա-
նալու Հիւկոյով քան Նափօլէօնով և Ռուսիո՝ Տօթոյեաքով ու Զայ-
քովկիով՝ քան Լենինով: Նարեկացին յաւերժատե փառքերէն է Հայու-
թեան, ինչպէս Շէյքսպիրը՝ Անգլիոյ, Տանթէն ու Միքէլ Անճէլօն՝ իտ-
ալիոյ և Քօլոթոյն ու Բօրոսկովը՝ Ռուսիոյ: Պուտ մը մարդկայնական
առողջ զգացումով տագորուն ու արուեստէն եկած վայելքը բժրոյնիե-
լու զգայարանքով օժտուած ո՞ր անհատը պիտի չփոխադրուէր անծայ-
րած իր տափաստանները Ռուսիոյ՝ ի լուր ճշնէնքայապատին, կամ Պէթն-
վէնի Վասթօրալի ձայնալիքներուն թեով պիտի չնամբարդէր Գեր-
մանիոյ կամ Աւստրիոյ կախարդախնդ լեռնայններուն պարզուտը բնա-
նկարները գէպի, որուն մտքի պոստառին առջեւ պիտի չուրուանար
օխուէթը Նեղոսի ափին անփութօրէն ընկողմանած անրջասոյգ Ֆելլա-
նին՝ երբ իմանար Վոնաուլը Ալտ էլ Վահնապի կամ պիտի չտեղափոխ-
ուէր մեր հայրենի լեռնաշխարհի խուլ անկիւնները, երբ լսէր Խաչա-
տուրեանի ՎՍԷՐԵՐԱ Պարոյ: Արուեստագէտը ձայնն է իր ժողովուր-
դին, պատկանելի առաջ և պատկանելով հանդերձ մարդկային մեծ ըն-
տանիքին: Իսկ արուեստը՝ կեանքի տեղեղութիւններուն ու տափակեա-
թիւններուն վրայ կամարուող ծիածանը, մեր արեւու մուրն ու գիրտը
ոսկեզօծելու կոչուած: Ան թէ ուրիշ իր սկիզբը կ'առնէ կարմիր ու
կոխարդ թելը, փաղովուրդներու սիրտը իրար զօդելու աւագ ու սքր-
բողան առաքելութեանը կոնչուած: Եւ թէ ուր է հանդիպման կէտը ար-
ուեստին և հրօնքին, այլ խօսքով՝ ուր արուեստը իր ձեռքը կ'երկարէ
կրօնքին ու անկէ բխած բարոյականին, առաջնորդելու համար մարդ-
կութիւնը իրեն ստիճանուած հոգեւորական: Երանի՜ տոնք, որ կրնայ բա-
նալ իր հոգիի ականջները արուեստի աշխարհէն եկած թովիչ ձայններուն:
Մեծ են այն ժողովուրդները, որոնց արգանդէն մեծ արուեստագ-
գէտներ են ծայթօք: Եւ առաւել ևս անոնք՝ որոնք ունեցած են իմոս-
տութիւնը արժանի դնալու անոնց չզուանալու անոնց ի կենդանութեան,
կարելի՞ է հայ ժողովուրդը դասել այս վերջիններու շարքին:

Ք.